

(дата звернення 27.01.2018).

8. Соборне мило – на свято! Лекторій і воркшоп від МАН сприяв підвищенню рівня IQ та особливих знань і навичок у школярів з Черкащини. <http://man.gov.ua/ua/news/academynews/soborne-milo-na-svyato-br-lektoiy-i-vorkshop-vid-man-spriyav-pidvishchennyu-rivnya-iq-ta-osoblivikh-znan-i-navichok-u-shkolyariv-z-cherkashchini>

Сєрих Лариса Володимирівна,

к. пед. наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

У статті проаналізовано наукові дослідження кола поінформованих фахівців на проблему компетентнісного підходу, що забезпечує ефективність модернізації процесу післядипломної педагогічної освіти. Зроблено акценти на формування низки основних компетентностей, що уможливають професійно-діяльнісне самовдосконалення слухачів різних педагогічних спеціальностей.

Ключові слова: освітній процес, післядипломна педагогічна освіта, компетентнісний підхід, модернізація освітнього процесу, кафедра теорії і методики змісту освіти.

Загальновідомо, що головним рушієм процесу модернізації на інноваційній основі, завжди були й незмінно залишаться люди – компетентні і кваліфіковані, конструктивні та конкурентоспроможні, компромісні та консенсусні.

У розвитку людського потенціалу, людського капіталу ключову і, головне, безперервно зростаючу роль відіграє освіта. Звісно – освіта сучасна, що відповідає найкращим стандартам якості. Виключно завдяки освітній складовій в індексах людського розвитку та глобальної конкурентоспроможності Україна за цими показниками утримує серединні позиції в колі багатьох країн світу. Водночас дедалі стає очевидним, що екстенсивний шлях зростання національної освіти себе повністю вичерпав. На порядку денному – досягнення нею нових якісних характеристик, які відповідають вимогам сьогодення [1, с. 4].

Новий виток розвитку української освіти повинен мати належне наукове обґрунтування змін. За роки незалежності для найбільшої гуманітарної сфери – освіти, всупереч кризовим явищам, удалося закласти основи її теоретико-методологічного та науково-методичного супроводу [1, с. 5].

Метою статті є дослідити шляхи модернізації освітнього процесу післядипломної педагогічної освіти на компетентнісному підході, що забезпечить підвищення методичного та практичного рівнів професійної компетентності здобувача професійної освіти (учителя, педагога), підготовка:

– кваліфікованого працівника: особистість, що набуває освітніх та професійних компетентностей відповідно до власних інтересів, запитів роботодавців, потреб економіки, конкурентоздатна та мобільна на ринку праці особа;

– цілісної особистості: всебічно розвинена особистість, здатна до вибору власної освітньої траєкторії, побудови професійної та особистої кар'єри, навчання упродовж життя, започаткування власного бізнесу;

– відповідального громадянина: особистість з морально-етичними принципами, яка здатна приймати виважені рішення, ініціативна, соціалізована, комунікативна, толерантна, патріот з активною позицією.

Відповідно до зазначеного зміст освіти розроблено на основі компетентнісного підходу. Формування знань, умінь, ставлень, що є сутністю компетентнісного підходу, забезпечують у майбутньому здатність особистості успішно провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади.

Завдання освітнього процесу полягає в забезпеченні індивідуально-особистісного та професійно-діяльнісного самовдосконалення слухачів на основі активізації їхньої базової освіти, набутого професійного та життєвого досвіду відповідно до індивідуально-особистих інтересів, соціальних запитів держави щодо ефективного виконання посадово-функціональних обов'язків.

Профілі базових компетентностей педагогічних працівників містять основні індивідуально-особистісні та професійно-діяльнісні якості, необхідні для успішного виконання стратегічної мети та завдань реформування повної загальної середньої освіти:

– професійно-педагогічна компетентність – обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню школярів, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів повної загальної середньої освіти. Ця компетентність формується і розвивається шляхом обізнаності вчителів кафедри теорії і методики змісту освіти з новітніми методиками викладання навчальних дисциплін [6] (рис. 1);

– соціально-громадянська компетентність – розуміння сутності громадянського суспільства, володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення глобальних (у тому числі екологічних) проблем людства і можливостей власної участі у їх розв'язанні, усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання, навички ефективної та конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи, вміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів. Проблеми глобальні, екологічні, економічні, соціальні значною мірою розглядає кафедра соціально-гуманітарної освіти;

– загальнокультурна компетентність – здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва, усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення, поваги до розмаїття культурного вираження інших, забезпечується викладачами теорії та методики викладання мистецьких дисциплін (Серих Л.В., Байдак Ю.В., Серих Т.М.) [4-5; 7], а також проведення спецкурсів з методики основних навчальних дисциплін викладачами кафедри теорії і методики змісту освіти (рис. 1);

– мовно-комунікативна компетентність – володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розміркування та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій) [6]. Володіння цією компетентністю педагогами кафедри теорії і методики змісту освіти свідчить про ефективність

педагогічної взаємодії під час проведення тренінгів, майстер-класів, ділових ігор, круглих столів тощо (рис. 1);

– психологічно-фасилітативна компетентність – усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я особистості, здатність сприяти творчому становленню школярів та їхній індивідуалізації. Зокрема забезпечується викладачами теорії та методики викладання природничо-математичних дисциплін (Кодою С.В., Коростіль Л.А., Удовиченко І.В., Успенською В.М.); мистецьких дисциплін (Серих Л.В., Байдак Ю.В.) під час проведення традиційних практичних, семінарських занять, тренінгів, майстер-класів, дискусій, ділових ігор, круглих столів, фасилітованих дискусій [4-5; 7]; організації діяльності лабораторій, пов'язаних із здоров'ям та життєдіяльністю особистості, науково-дослідницькою діяльністю, проектною діяльністю обласного, регіонального Всеукраїнського та міжнародного рівнів;

Профілі базових компетентностей	Індивідуально-особистісні та професійно-діяльнісні якості педагога	Дисципліни, на яких забезпечується формування компетентностей	ПІБ викладача, який забезпечує формування компетентностей
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОВНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ	Обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методики, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища	«Теорія і методика дошкільної освіти» «Теорія та методика початкової освіти»	Ковтун Б.Ф. Цимерман І.Л. Лобода В.В. Декунова З.В. Ляєська А.М.
	Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва	«Теорія та методика викладання мистецьких дисциплін» «Теорія та методика викладання фізики, математики, астрономії»	Серих Л.В. Байдак Ю.В. Серих Т.М.
	Володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння відстоювати власну позицію, розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії	«Теорія та методика викладання хімії, біології, екології» «Теорія та методика викладання географії та економіки» «Теорія та методика викладання фізичної культури та предмету «Захист Вітчизни»» «Теорія та методика викладання трудового навчання» «Теорія та методика позашкільної освіти» «Теорія та методика гурткової роботи» «Теорія та методика бібліотечної справи»	Кода С.В. Коростіль Л.А. Успенська В.М. Удовиченко І.В. Деменков Д.В. Оксьом П.М. Крот Г.В. Тихенко Л.В. Сьома С.О. Серих Л.В. Серих Л.В.

Рис.1. Схема модернізації освітнього процесу кафедри теорії і методики змісту освіти КЗ СОІППО на компетентнісному підході

– підприємницька компетентність – уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави. Володіння цією компетентністю педагогами кафедри теорії і методики змісту освіти свідчить про ефективність педагогічної взаємодії з педагогами закладів загальної середньої освіти та позашкільної освіти, зокрема під час проведення взаємодії з дисциплін «Теорія та методика позашкільної освіти», «Теорія та методика гурткової роботи» [2; 3] і «Теорія

та методика основних методик організації освітнього процесу», які забезпечує кафедра теорії і методики змісту освіти;

– інформаційно-цифрова компетентність – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства.

Активне використання новітніх педагогічних, інформаційно-цифрових підходів до викладання й оцінювання, інноваційних практик міждисциплінарного навчання, методів та засобів навчання з акцентом на розвиток дослідницьких компетенцій забезпечують якість упровадження STEM-освіти, що багато в чому визначається компетентністю та рівнем професійної діяльності науково-педагогічних працівників.

Розвитку професійної компетентності педагогічних працівників сприяє участь у різнопланових заходах регіонального, всеукраїнського, міжнародного рівнів: науково-практичних конференціях, семінарах, вебінарах, STEM-фестивалях, конкурсах; заняття у web-STEM-школі «STEM-освіта вчителя». Учителям, відповідно до вектора свого фахового зростання, долучаються до проектів, які реалізують як державні освітні установи, так і громадські, міжнародні (грантові), комерційні. Педагоги, які працюють в позашкільній освіті, проходять стажування в міжпредметному лабораторному комплексі «МАНЛаб». З метою підвищення фахової ерудованості педагоги беруть участь у Всеукраїнських конкурсах, змаганнях («Геліантус – учитель», «Наука на сцені», Інтернет-конкурс «Учитель року» за версією науково-популярного природничого журналу «Колосок», конкурси на здобуття премії «Global Teacher Prize Ukraine», «Джерело творчості» та ін.).

Отже, все це забезпечує формування та розвиток диспозиції (цінності, ставлення) педагога (учителя, вихователя, керівника гуртка) – дитиноцентризм, цінність особистості; готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі; просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність); рефлексія власної професійної практики.

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України / редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий, А.М. Гуржій, О.Я. Савченко – заступ. голови / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с.
2. Сєрих Л. В. Бенчмаркінг як ефективна технологія взаємодії загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу в естетичному вихованні підлітків. Застосування технологій бенчмаркінгу в організації навчального процесу в системі післядипломної педагогічної освіти. Всеукр. наук. -практ. Інтернет-конференція 24 листопада 2016 р. Харків. URL:http://conf-hano.at.ua/news/elektronnij_zbirnik_materialiv/2016-12-27-705 (дата звернення 09.12 2016)
3. Сєрих Л. В. Взаємодія загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків: монографія. Суми: НІКО, 2015. 374 с.
4. Сєрих Л. В. Естетичне виховання підлітків засобами живопису: метод. посібник для вчителів, викладачів образотворчого мистецтва. Суми: НВВ КЗСОІППО. 2016. 48 с.
5. Сєрих Л. В. Естетичне виховання: середовищний підхід: навч. -метод. посібник. Київ-Суми: НІКО. 2016. 200 с.
6. Сєрих Л. В. Професіограма педагога в контексті взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків. Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти. зб. наук. праць Всеукр. наук. -практ. конф. «Гуманізація

навчально-виховного процесу закладу освіти як основа модернізації освітньої галузі». 28-29 травня 2015 року. Івано-Франківськ, 2015. С. 235-242.

7. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва: навч. -метод. посібник для вчителів образотворчого мистецтва / за заг. ред. Л. В. Серих. Суми: Ніко, 2012. 104 с., іл.

Серих Тетяна Миколаївна,
викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
аспірантка Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка

ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті проаналізовано підходи вітчизняних та зарубіжних науковців щодо тлумачення понять «компетентність», «полікультурна компетентність», визначено сутність полікультурної компетентності як складника мовної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: компетентність, полікультурна компетентність, майбутні учителі початкової школи, полікультурна освіта.

Модернізація системи вищої освіти в Україні, її входження у світовий освітній простір, участь у світовому співтоваристві висувають високі вимоги до забезпечення повноцінною вищою освітою студентів. Сьогодні особливо гостро відчувається вплив світової глобалізації, інтернаціоналізації та інтеграційних процесів, які охоплюють нашу країну. У такій ситуації одним із завдань сучасної освіти стає створення умов для набуття студентами, майбутніми вчителями досвіду міжкультурного спілкування, розвитку, умінь і навичок спілкування з представниками інших національностей, у процесі якого відбувається розвиток полікультурної компетентності. Аналізуючи документи Ради Європи, ООН, ЮНЕСКО, пріоритетними завданнями є підготовка молоді до ефективної діяльності в умовах поліетнічного та полікультурного суспільства [5]. Під час формування особистості, готової до життя в полікультурному соціумі, вирішальна роль належить системі освіти, і насамперед вищій школі.

Вітчизняними та зарубіжними вченими зроблено суттєвий внесок в аналіз сутності понять «компетентність»: у педагогіці С. Бондар, А. Вербицьким, М. Голованем, Н. Ничкало, Г. Селевко, О. Овчарук, А. Петровим, О. Пометун, А. Хуторським; у психології А. Бодальовим, І. Зимньою, Р. Мільруд, Дж. Равеном, С. Уїдеттом та С. Холліфордом. Розкриваючи поняття компетентності, Дж. Равен вказує на те, що це спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання, які дозволяють людині розв'язувати незалежно від контексту проблеми, характерні для певної сфери діяльності [6].

Науковці С. Бондар, С. Шишов та інші трактують компетентність як здатність діяти, яка проявляється за умови глибокої особистісної зацікавленості в певному виді діяльності, що становить цінність для самої людини. На відміну від науковців вітчизняних, С. Уїддет та С. Холліфорд визначають компетентність як готовність, яка потрібна для вирішення поставлених завдань та отримання необхідних результатів праці [10].

Актуальну, формовану особистісну якість, яка ґрунтується на знаннях, інтелектуально й особистісно зумовлену соціально-професійну характеристику людини, її особистісну якість розуміє під компетентністю І. Зимня [2, с. 20-25].